

Які бувають тварини?

Методичний коментар до проблемного запитання

(с. 88–89 підручника)

Чим рослини відрізняються від тварин?

Рослини і тварини належать до живої природи. У них багато спільного, але є й суттєві відмінності. Чим тварини відрізняються від рослин?

Тварини можуть самостійно рухатися. Звичайно, є й винятки. Наприклад, тварини — актинії, корали, губки — які не можуть пересуватися. Є й гриби, які можуть рухатися, але вчені досі не визначилися, гриби — тварини чи рослини. Запропонуйте дітям навести інші приклади.

Більшість тварин не просто можуть пересуватися, а в пошуках їжі долають великі відстані — десятки кілометрів. А жодна рослина рухатися не може.

Тварини споживають тільки органічну їжу, а рослини можуть споживати неорганічну — вуглекислий газ із повітря, мінеральні речовини з ґрунту.

Тварини й рослини по-різному розмножуються, тіло тварин більш компактне, а рослини часто намагаються збільшити площу своєї поверхні. Та найсуттєвішою відмінністю є живлення.

Біологічне різноманіття

Покажіть дітям різноманіття тварин і рослин, їхній взаємозв'язок, важливість кожної найменшої тварини та рослини для природи, для людини.

Біологічне розмаїття — це всі різноманітні форми життя на Землі. За даними Комітету з питань довкілля ООН, щороку на нашій планеті зникає 25 тис. видів тварин і рослин — приблизно три види щогодини! За прогнозами вчених, чверть усіх видів рослин і тварин нашої планети перестануть існувати найближчим часом. Так, щороку вчені відкривають нові види, але темпи їх зникнення надто стрімкі (вони зникають приблизно у 1000 разів швидше, ніж це відбувалося б без втручання людини)...

Усесвітній союз охорони природи виділяє такі основні чинники, що призводять до втрати біологічного розмаїття: знищення та фрагментація природних екосистем; їх забруднення; глобальні кліматичні зміни; конкуренція видів-аборигенів з тими, які поширилися в результаті діяльності людини; опустелювання; зростання чисельності населення та надмірне споживання, нерозсудливе використання природних ресурсів.

Покажіть дітям, що таке розмаїття флори та фауни. Поясніть, чому воно необхідне, з'ясуйте разом, що таке біологічний вид, порівняйте представників одного виду рослин і тварин, поміркуйте, чому тварини такі різні, уявіть, наскільки збідніє природа нашої планети, якщо види й далі зникатимуть.

- **Бесіда-дослідження “Чому необхідне біологічне розмаїття?”**. Розкажіть дітям, що всі істоти є частиною єдиної екосистеми і відіграють важливу роль у підтриманні життя на Землі, зникнення однієї ланки може призвести до зникнення ще кількох, через деякий час зникнення одного виду може порушити баланс усіх видів в екосистемі. За одноманітності характеристик тварин усередині одного виду будь-яка суттєва зміна зовнішніх умов (погода, спалах епідемії, зменшення кількості їжі) значно суттєвіше позначиться на виживанні виду, ніж у разі, коли він має багато різновидів. Зберігаючи багатство видів на планеті, ми підтримуємо стабільність екосистем, забезпечуємо збереження всіх видів, від чого, зрештою, залежить і життя людства. Вибір на користь збереження біорозмаїття, навіть якщо це не несе нам очевидної користі й потребує додаткових зусиль, — це й етичний вибір.
- **Гра-дослідження “Знайди спільне”**. Серед наданих фотографій і відеофрагментів діти знаходять представників одного виду, пояснюють свій вибір.
- **Гра-дослідження “Знайди відмінності”**. Учні розглядають представників одного виду на фотографіях і відеофрагментах, шукають відмінності між ними, намагаються пояснити, чому вони виникли.
- **Спостереження за тваринами на прогулянці**.
- **Діалог-спогад “Якими різними бувають комахи”**. Діти порівнюють різних комах, шукають комах з інших країн — “родичів” тих, що водяться в Україні, пояснюють свій вибір.
- **Бесіда-дослідження “Як забарвлення допомагає тваринам пристосовуватися?”**. Досліджуємо разом з малятами відповідність забарвлення тварин умовам їхнього існування.
- **Колективна творча робота “Подружи метелика та квіточку”**. Діти разом малюють або розфарбовують квітучу галявинку в лісі чи на луці, потім кожен малює метелика й “саджає” на квіточку відповідно до його забарвлення.
- **Створення композиції “Різноманіття тварин навколо”**. Діти поєднують у спільній картині різних тварин (кожен зображує ту, яка йому найбільше до вподоби), узгоджуючи свої дії — щоб тваринки-“сусіди” не “посварилися”.

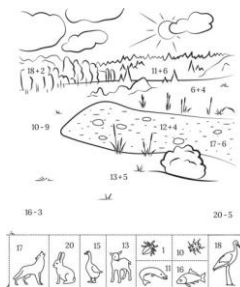
Дослідіть з учнями тваринний світ рідного краю, покажіть важливість і неповторність кожної, навіть найменшої, тваринки, поговоріть про те, що ми можемо й маємо робити для того, щоб тваринам було безпечно і затишно поряд з нами.

- **Бесіда “Всі тварини корисні”**.
- **Дидактична гра “Добре — погано”** — з'ясуйте, навіщо природі потрібні хижаки.
- **Дидактична гра “Екологічні ланцюжки”**.
- **Дидактична гра “Який характер у тварин?”**.
- **Слухання сюїти К. Сен-Санса “Карнавал тварин”** (“Королівський марш”, “Лебідь”, “Черепашка” тощо).
- **Дидактична вправа “Добери музику до тварини”**. Діти слухають музичні п'єси й визначають, які з них найкраще відображають “характери” певних тварин.

Завдання з робочого зошита (частина 4, завдання 1, с. 36)

Розв'яжіть вирази, виріжте тварин і “поселить” їх на малюнку відповідно до результатів обчислень. Розфарбуйте пейзаж.

Покажіть дітям різноманітність світу тварин, поглибте їхні знання.

Морські тварини

Розкажіть дітям про фауну морів, розкрийте дивовижність і своєрідність океанських мешканців, наголосіть на тому, що ми маємо дбайливо ставитися до морських багатств, охороняти моря, зберігати їхній природний вигляд.

Разом з учнями більше дізнайтеся про морських тварин, середовище їх існування, їхніх друзів-риб. Розкажіть дітям про цінність кожного виду на Землі та загрозу зникнення багатьох тварин. Запропонуйте їм уявити, якою стала б наша Земля без розмаїття тварин, обговоріть, що може зробити кожна людина, щоб тваринам не загрожувало зникнення.

- **Бесіда про морських ссавців**, серед яких є і синій кит — найбільша істота на Землі (його довжина — близько 30 м, маса — приблизно 180 т).
- **Гра-порівняння** “Чим морські тварини від наземних відрізняються?”.
- **Придумування загадок** про мешканців морів та океанів.
- **Вікторина** “Най-най-най-...”. Педагог розповідає про морських мешканців, наголошуючи на їхніх відмінностях від мешканців суходолу та на тому, що вони вмюють робити краще за всіх; діти відгадують, про яку тварину йдеться.
- **Пантоміма** “У морському царстві”. Діти вигадують і показують історію з життя морських мешканців.
- **Гра-дослідження** “Дихаємо, як кит”.
- **Гра** “Море хвилюється”. Діти зображають морських мешканців.
- **Діалог-роздум** “Де морським тваринам краще — у морі чи в дельфінаріях?”.
- **Роздум** “Чим люди можуть допомогти морським тваринам?”.
- **Творча робота** “У морських глибинах”.

Птахи

Розкажіть дітям про роль птахів у природі, заздалегідь підготуйтеся до зустрічі пташок, які зимували в інших краях, і влаштуйте захопливе свято. Здивуйте учнів, показавши їм розмаїття пташиного царства, помандруйте світом і познайомтеся з пернатими поближче.

- **Діалог** “Найкращий птах у світі”. Розкажіть дітям про місцевих та екзотичних птахів, порівняйте вже звичних нам пташок і гостей з інших континентів, подорожуйте світом, завітайте в гості до пташок.
- **Бесіда-розмірковування** “Птахи навколо нас”.
- **Читаємо та обговорюємо** вірші про птахів.
- **Діалог-дослідження** “Як ми можемо допомогти птахам?”.

- **Конструюємо** робота Птахорятівника. Визначаємо, що він може робити, розмірковуємо, як розширити коло його функцій, конструюємо або малюємо власного робота — рятівника пташок, вигадуємо історію з його участю.
- **Гра-дослідження** “Упізнай пташку за піснею”.
- **Музична гра-дослідження** “Як можна відтворити голоси пташок?”. Діти вибирають дитячі музичні інструменти або самі конструюють їх, намагаються відтворити голоси пташок з різними інтонаціями (спокійна пташка, налякана, кличе діток тощо).
- **Птаховікторина**.

Журавлі

У нашій країні здавна шанують цих чудових птахів, навіть колодязі-журавлі є мало не в кожному українському селі. Ближче познайомте з ними дітей, розкажіть, де їх можна побачити в Україні, як уберегти від знищення.

- **Бесіда про журавлів**. Розкажіть дітям, що предки журавлів з’явилися на Землі приблизно 40–60 млн років тому, тож мали змогу бачити динозаврів; покажіть відео про життя різних видів цих птахів тощо.
- **Прислів’я** про журавля та обговорення їх.
- **Конструювання “Побудуй казку”**. Конструюємо персонажів української народної казки “Лисиця і Журавель” і декорації до неї.
- **Інсценізація** казки “Лисиця і Журавель”.
- **Вправа-асоціація** “Що навколо схоже на журавля?”.
- **Діалог-дослідження** “Чим колодязь на журавля схожий?”.
- **Конструювання-моделювання** “Колодязь-журавель”.
- **Фізкультхвилинка “Як журавлик”**. Діти самостійно вигадують вправи, що імітують рухи журавля.
- **Придумування загадок** про журавля.

Тигр

На жаль, у дикій природі збереглося не більше 5 000 тигрів — за останнє століття чисельність цих тварин скоротилася у 25 разів. І сьогодні їм загрожує зникнення.

Розкрийте дітям красу тигрів, порівняйте їх з нашими домашніми кицями, поговоріть про те, що всі тварини корисні для природи й кожна з них ми маємо оберігати.

- **Бесіда** “Знайомтеся — тигр”. Діти з’ясовують, чим тигр відрізняється від інших тварин, визначають його основні ознаки, роль цих звірів у дикій природі.
- **Діалог-подорож** “Тигровими слідами”. Учні мандрують місцями поширення тигрів за картою (педагог може показувати початок і кінець частини маршруту, вихованці визначають вид транспорту, вибирають відповідну іграшку й “переїжджають”). Діти розповідають, що знають про тигрів, дорослий доповнює їхні повідомлення інформацією про особливості цих тварин у різних країнах.
- **Гра-порівняння** “Чи є в тигрів родичі?”. Діти пригадують, які тварини схожі на тигра — знаходять спільні й відмінні риси (так малята отримують уявлення про родину котятих).

- **Гра-дослідження** “Тигрова матуся”. Педагог показує фотографії дитинчат тигрів з батьками. Малята розповідають, яка турботлива й ніжна тигриця-матуся.
- **Хвилинка милування** “Красень-тигр”. Дорослий показує відео, на якому рухається тигр, діти пригадують тигрів, яких бачили в зоопарку, та розповідають, що їх особливо вразило, що сподобалося, пригадують, як ходять киці.
- **Танок-імпровізація** “Рухи великих і малих киць”. Діти передають рухи тварин під “Танок Кота в чоботях і Білої Киці” з балету П. І. Чайковського “Спляча красуня”.
- **Образотворча діяльність** “Яким я бачу тигра”.